

Heiligverklaring en straatnaamgeving

Op 25 november 2021 heeft Paus Franciscus de heiligverklaring aangekondigd van Titus Brandsma (1881-1942). Hoewel hij niet in Nijmegen is geboren, kan hij beschouwd worden als 'Nijmeegse' heilige. Titus is niet de eerste heilige uit Nijmegen

Petrus Canisius (1521-1597) werd op 21 mei 1925 heilig verklaard door Paus Pius XI. Het opmerkelijk feit doet zich voor dat 44 jaar eerder al een singel naar hem is genoemd (raadsbesluit d.d. 23 april 1881: St. Canisiussingel). De gemeenteraad liep in 1881 op de feiten vooruit. Of het 'wonderlijke' raadsbesluit heeft bijgedragen aan de heiligverklaring, moet worden betwijfeld. Pius XI heeft hiermee onbedoeld een bijdrage geleverd aan de goede naamgeving van de openbare ruimte in Nijmegen.

Titus Brandsmaplein

Bij de prijsvraag in 1950 in verband met de naamgeving van het nieuwe Centrumplein werd de naam Titus Brandsmaplein het meest genoemd, gevolgd door verschillende schrijfwijzen van Phoenixplein. Op de vierde plaats stond Plein 1944. De jury gaf de voorkeur aan Koning Hendrikplein. B&W namen op 18 oktober 1950 de uitslag van de jury over.

In de eerstvolgende raadsvergadering op 25 oktober 1950 werd bij de rondvraag bijna twee uur lang gesproken over de bevoegdheid van het college inzake straatnaamgeving. Twee maanden later besloot de gemeenteraad het vooroorlogse delegatiebesluit met onmiddellijke ingang in te trekken en de naam Koning Hendrikplein te wijzigen in Plein 1944 (raadsbesluit d.d. 27 december 1950). Tot op de dag van vandaag worden de straatnamen in de gemeente Nijmegen vastgesteld door de raad.

Titus Brandsmastraat

Voor de intrekking van het delegatiebesluit hadden B&W al een andere openbare ruimte naar Titus Brandsma genoemd (besluit B&W d.d. 18 oktober 1950: Titus Brandsmastraat). De Gelderlander berichtte op 11 januari 1951:

Tussen de Houtstraat en de Doddendaal zal, achter de winkelflat op het Plein 1944, een straat worden aangelegd, welke de benaming „Titus Brandsmastraat” kreeg, een naam, welke voor de Nijmegenaren wel geen nadere beschrijving behoeft. De straat, gelegen ten Noorden van het nieuwe klooster van de Paters Carmelieten aan de Doddendaal, kreeg de naam „Achter de Carmel”, terwijl aan de daarop uitkomende expeditiehof, de naam „Carmelhof” werd gegeven.

Titus Brandsma die in 1923 tot hoogleraar aan de R.-K. Universiteit in Nijmegen benoemd werd, woonde voor zijn arrestatie op 19 januari 1942 in het klooster van de Carmelieten ('Carmel'), Doddendaal 8 Nijmegen.

De naam Titus Brandsmastraat was in 1950 een toepasselijke naam voor bovengenoemde locatie. Voor de 'Grootste Nijmegenaar aller Tijden' die binnenkort heilig wordt verklaard, is deze locatiekeuze aanmerkelijk minder geslaagd.

In de richtlijnen van de VNG in *Benoemen, nummeren en begrenzen. Tweede, gewijzigde druk* (Den Haag 2005, p.86) staat:

d. Soort openbare weg moet bij de persoon passen

Dat lijkt een nogal vanzelfsprekende stelling. De naam van een geliefd minister-president kan moeilijk aan een steeg in een stadsvernieuwingswijk worden toegekend. Lastig is het als er geen straat van allure beschikbaar is/komt. Er zijn gemeenten die daardoor veel hoogstverdienstelijke mensen op de wachtlijst hebben staan. Deze lijst wordt vaak langer dan korter. De mensen komen normaliter nooit meer aan de beurt en daar nemen hun supporters en vooral de familieleden vaak geen genoegen mee.

De openbare ruimte met de naam Titus Brandsmastraat is weliswaar geen steeg, maar kan de vergelijking met de St. Canisiussingel geenszins doorstaan.

Titus Brandsmastraat (*begin*) [Street View - juli 2019]

noordelijk deel [Street View - mei 2016]

zuidelijk deel [Street View - mei 2016]

Titus Brandsmastraat (*einde*) [Street View - april 2019]

Na de verkiezing in 2005 tot 'Grootste Nijmegenaar aller Tijden' kreeg het voorplein van de Titus Brandsma Memorial (voorheen St. Jozefkerk), Keizer Karelplein 19 Nijmegen, de naam Titushof. Deze naam is niet door de raad vastgesteld en dus niet geregistreerd in de BAG.

uitgangspunten

Het feit dat in 1950 al een straat naar Titus Brandsma is genoemd, betekent niet dat er voor de tweede 'Nijmeegse' heilige niet meer gezocht hoeft te worden naar een geschikte locatie die vergelijkbaar is met de St. Canisiussingel. Door toedoen van dr. Jan Berends werd Petrus Canisius in 1881 niet met een secundaire straat afgescheept. Het raadsbesluit d.d. 23 april 1881 kan in dit verband worden aangemerkt als een 'kaderstellend' besluit.

Gelet op de heiligverklaring dient de naam te beginnen met 'St.' Sinds 1881 wordt 'Sint' bij de straatnaamgeving in Nijmegen consequent afgekort tot 'St.' gevolgd door een spatie. Als het voorvoegsel wordt weggelaten, komt de heiligverklaring niet tot uitdrukking in de naamgeving en moet ook de naam St. Canisiussingel worden aangepast.

Een zo kort mogelijke naam verdient de voorkeur. Bij Petrus Canisius is de voornaam achterwege gelaten. Bij Titus Brandsma ligt het meer voor de hand om de achternaam weg te laten. Het toevoegen van de familienaam vergroot de kans op verwarring met de bestaande naam Titus Brandsmastraat. Mijn voorkeur gaat in dit geval uit naar St. Titus met een toepasselijk achtervoegsel (singel).

Als 'Grootste Nijmegenaar aller Tijden' verdiende hij al een betere plaats. Daar komt zijn heiligverklaring nu nog bij. De bestaande naam Titus Brandsmastraat en de bijbehorende 18 adressen kunnen worden gehandhaafd.

St. Titussingel

De naam St. Titussingel zou een toepasselijke naam zijn voor het noordelijk gedeelte van het Keizer Traianusplein (was: General James Gavinweg) in de woonplaats Nijmegen, de weg over de Waalbrug in de woonplaatsen Nijmegen en Lent, en het zuidelijke gedeelte van de Prins Mauritsingel in de woonplaats Lent tot aan het zogenaamde Splitsingspunt Lent.

Hiermee komt alsnog een einde aan de verschillende namen van de S100 tussen het Keizer Traianusplein en de Graaf Alardsingel. De St. Titussingel vormt de ontbrekende schakel in de omsingeling in Nijmegen-Noord. Bij De Oversteek is de naamgeving van de openbare ruimte van het type 'weg' al met ingang van 5 mei 2016 gewijzigd (raadsbesluit d.d. 2 maart 2016: Generaal James Gavinsingel).

De beoogde St. Titussingel begint bij hetzelfde plein als de St. Canisiussingel en verbindt het Verzetsmonument op het Keizer Traianusplein met de buurt Hof van Holland in Lent, waar de namen van de openbare ruimten herinneren aan het Nijmeegse verzet (initiatiefvoorstel *'Haal het Nijmeegse verzet bovengronds'*, raadsbesluit d.d. 25 september 2019).

Door de aanleg van het splitsingspunt moet het verkeer uit noordelijke richting kiezen tussen de S100 via De Oversteek of de S100 via de Waalbrug. Dezelfde naam voor wegen die niet in elkaars verlengde liggen, is verwarrend. Van een logische naamgeving van de openbare ruimte bij deze T-kruising is geen sprake. Met een andere naam voor de weg via de Waalbrug wordt dit 'probleem' opgelost.

Voor de vaststelling van de naam St. Titussingel voor twee nieuwe openbare ruimten van het type 'weg' in de woonplaatsen Nijmegen en Lent moeten in de volgende gegevens de basisregistratie worden gewijzigd:

A. woonplaats Nijmegen

- Keizer Traianusplein (openbare ruimte ID 0268300000001244): *geometrie aanpassen*
- Waalbrug (openbare ruimte ID 0268300000001667): *naamgeving 'weg' intrekken*

B. woonplaats Lent

- Waalbrug (openbare ruimte ID 0268300000001671): *naamgeving 'weg' intrekken*
- Prins Mauritsingel (openbare ruimte ID 0268300000000389): *geometrie aanpassen*

Prins Mauritsingel

De Prins Mauritsingel eindigt in de woonplaats Nijmegen aan de zuidzijde van het Keizer Augustusplein. Op de tekening bij het raadsbesluit d.d. 29 november 2006 is een gedeelte onder de zogenaamde ovatonde bij de naamgeving betrokken. Voor het weggedeelte van de N325 ten noorden van het Keizer Augustusplein is geen naam vastgesteld. In het Nationaal Wegenbestand (NWB) staat de naam Prins Mauritsingel vermeld.

Dit kan worden verholpen door de geometrie van de volgende twee openbare ruimten in de BAG te wijzigen, waarbij ook de namen heroverwogen kunnen worden:

C. woonplaats Nijmegen

- Prins Mauritsingel (openbare ruimte ID 0268300000000388): *geometrie aanpassen*
- Keizer Augustusplein (openbare ruimte ID 0268300000000386): *geometrie aanpassen*

'foute' naam

De vaststelling van de naam Prins Mauritsingel (raadsbesluit d.d. 15 december 1999) was een hamerstuk. Tegelijkertijd werden nog twee andere openbare ruimten genoemd naar veroveraars van Nijmegen: Henri de la Tour d'Auvergne (1611-1675), burggraaf van Turenne, en Alessandro Farnese (1545-1592), hertog van Parma.

Het noemen van een straat naar Prins Maurits stuitte in 1953 op een breed gedragen verzet. Mr. L.F.V. Keyzer (KVP) keerde zich tegen het amendement van Th.D. Smids (PvdA) om de voorgestelde naam van Lyndenstraat te wijzigen in Prins Mauritsstraat. Het amendement werd met 21 tegen 11 stemmen verworpen. In De Gelderlander van 7 augustus 1953 lichtte Keyzer zijn bezwaren nogmaals toe. Het ingezonden stuk begon van de volgende alinea:

In de raadsvergadering van 10 Juni 1953 zijn door mij bezwaren aangevoerd tegen de benaming „Mauritsstraat” ter aanduiding van een van Nijmeegs straten, wjl Maurits, welke zijn verdiensten ook zijn mogen voor het Nederlandse gemenebest, aan het Katholieke deel der Nijmeegse burgerij de vrijheid tot openbare godsdienstuitoefening ontnomen heeft en daarenboven dit aanzienlijk deel der bevolking uit de magistratuur en leiding gesloten heeft, met als gevolg een tegenstelling tussen bestuur en be stuurden, welke tot in onze eeuw heeft voortgeduurd en waarvan de gevolgen nog doorwerken.

Zijn repliek op de ingezonden stukken in De Gelderlander van 19 augustus 1953 eindigde met de woorden:

Doch **Nijmegen** zou haar oorsprong, haar afkomst verloochenen als het degene vereeuwigde, die haar datgene ontnam waarom juist de opstand [tegen landsheer Filips II] begonnen was.

In de laatste raadsvergadering van de 20e eeuw is een singel genoemd naar degene die de basis heeft gelegd voor de discriminatie wegens godsdienst die enkele honderden jaren het leven in Nijmegen heeft bepaald.

conclusie

Met de vaststelling van de naam **St.Titussingel** kunnen verschillende raadsbesluiten uit het verleden worden rechtgezet en wordt voldaan aan alle eisen die aan een goede naamgeving van de openbare ruimte in de gemeente Nijmegen gesteld mogen worden.

Nijmegen, 28 november 2021

Rob Essers